

Sociale kerncijfers*

Centraal Bureau voor de Statistiek**

In het thema van de rubriek 'Sociale kerncijfers' wordt deze keer aandacht geschonken aan bestedingspatronen in de jaren tachtig. Het thema wordt afgesloten met een overzicht van bronnen. Het tweede deel van de rubriek bestaat uit de standaardtabel met sociale kerncijfers.

Bestedingspatronen in de jaren tachtig

In deze bijdrage wordt aandacht besteed aan ontwikkelingen in het bestedingspatroon van particuliere huishoudens in de jaren tachtig. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van cijfermateriaal uit het CBS-Budgetonderzoek. Voor dit onderzoek worden jaarlijks door ongeveer tweeduizend huishoudens kasboekjes bijgehouden. Uitgebreid cijfermateriaal is opgenomen in CBS (1993a). Een methodologische toelichting op het onderzoek wordt gegeven in CBS (1992 en 1993b).

Het gemiddeld *netto inkomen* per huishouden zoals dat in het Budgetonderzoek aan de hand van de waargenomen inkomensbestanddelen wordt berekend, is in de periode 1980-1990 nominaal met 21 procent gestegen. Na correctie voor de gestegen prijzen blijkt dat het inkomen over deze periode met 6 procent is gedaald. Het gemiddeld *verbruik* per huishouden is in de periode 1980-1990 nominaal met 19 procent gestegen. Na correctie voor de gestegen prijzen resteert een reële daling van 7 procent (zie tabel 1). Bij de genoemde ontwikke-

* Cijfers die vóór 6 augustus beschikbaar waren, konden nog worden verwerkt in de standaardtabel van deze rubriek. Auteursrecht is voorbehouden. Gebruik van de inhoud van deze rubriek is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

** Prinses Beatrixlaan 428, Voorburg. Postbus 959, 2270 AZ Voorburg. Tel. 070 - 337 3800. Kloosterweg 1, Heerlen. Postbus 4481, 6401 CZ Heerlen. Tel. 045 - 70 6000.

lingen moet echter wel worden bedacht dat in deze periode het gemiddelde huishouden veel kleiner is geworden: onder meer door een sterke toename van het aantal eenpersoonshuishoudens is de gemiddelde huishoudensgrootte met 13 procent gedaald.

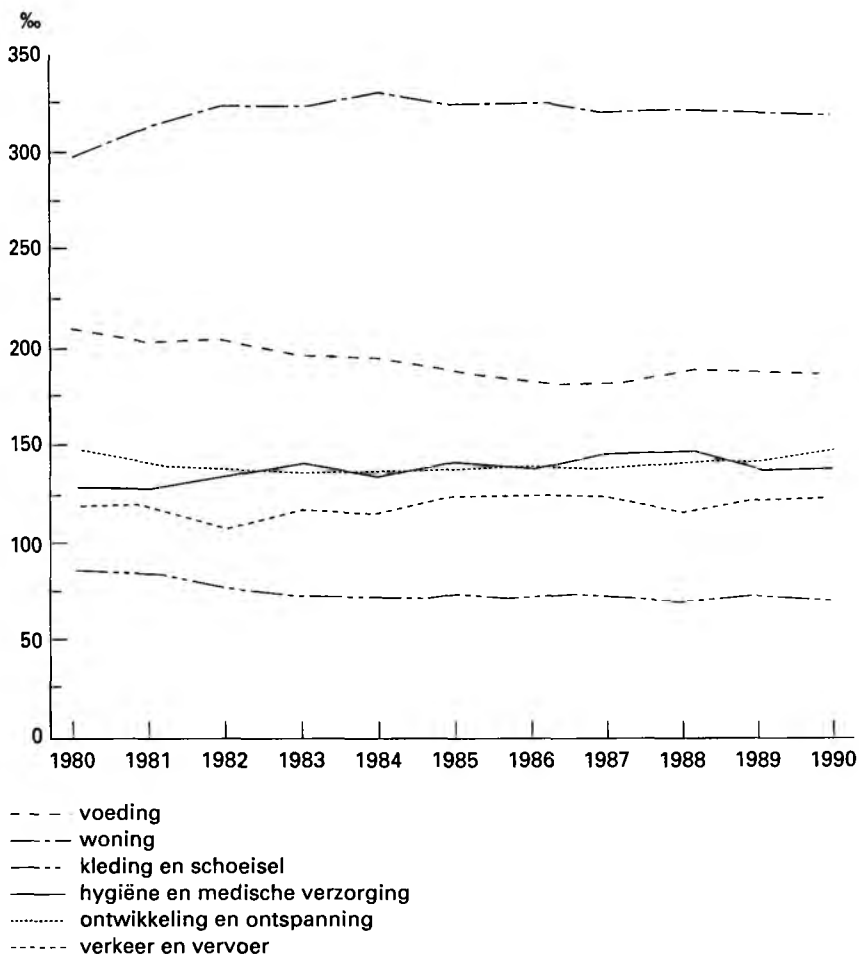
Om inkomen en verbruik voor huishoudens van verschillende grootte en samenstelling onderling te kunnen vergelijken, zijn huishoudens *gestandaardiseerd* door equivalentiefactoren toe te passen. Een equivalentiefactor is het quotiënt van het inkomen dat een huishouden nodig heeft om een bepaald welvaartsniveau te bereiken en het inkomen dat een standardeenheid (in dit geval een eenpersoonshuishouden) nodig heeft om hetzelfde welvaartsniveau te bereiken. Voor elk huishouden wordt een equivalentiefactor berekend die afhankelijk is van het aantal volwassenen en het aantal kinderen in het huishouden en van de leeftijd van de kinderen (zie onder meer Schiepers, 1988). Het netto inkomen per gestandaardiseerd huishouden is reëel met 2 procent gestegen van 1980 tot 1990, het verbruik is vrijwel constant gebleven. Een meer gedetailleerde analyse van de ontwikkeling van huishoudensinkomens in de jaren tachtig wordt gegeven in Trimp (1993).

Tabel 1. Netto inkomen en verbruik in 1980 en 1990

	1980	1990	Mutatie
	gld		%
Per huishouden:			
Netto inkomen	37.900	45.800	21
Idem in prijzen van 1980	37.900	35.800	-6
Verbruik	33.800	40.100	19
Idem in prijzen van 1980	33.800	31.300	-7
Per gestandaardiseerd huishouden:			
Netto inkomen	24.300	31.600	30
Idem in prijzen van 1980	24.300	24.700	2
Verbruik	21.700	27.700	28
Idem in prijzen van 1980	21.700	21.600	-0

De belangrijkste *bestedingscategorie* is – over de gehele periode – wonen (zie figuur 1). Deze omvat huur (voor eigenaars de huurwaarde), energie, meubilair, stoffering, huishoudelijke apparaten en dergelijke. Het aandeel van deze bestedingscategorie is als gevolg van de stijging van huur en huurwaarde in de periode 1980-1990 gestegen van minder dan 30 procent tot 32 procent. De aandelen meubilair en stoffering komen in 1990 echter beduidend lager uit dan in

1980. Als gevolg van de stijging van de energieprijzen stijgt het verbruiksaandeel van verwarming en verlichting van 1980 tot 1985. Na 1985 dalen de energieprijzen en als gevolg daarvan het verbruiksaandeel. In procenten van het totale verbruik zijn huishoudens minder gaan besteden aan voeding en kleding. In de categorie voeding is met name het aandeel van de bestedingen aan vlees, vleeswaren en vis gedaald; de verteringen buitenshuis zijn echter toegenomen. De bestedingen aan kleding en schoeisel vertonen een trendmatige daling.

Figuur 1. Bestedingspatroon, 1980-1990.

Huishoudens zijn tussen 1980 en 1990 meer mobiel geworden: een groter aandeel van het verbruik wordt besteed aan verkeer en vervoer. Bij eenpersoonshuishoudens wordt hieraan in procenten in 1990 echter wat minder uitgegeven dan in 1980 (zie ook tabel 2). Hierbij speelt de OV-jaarkaart voor studenten nog geen rol; deze werd pas in 1991 ingevoerd. Medische kosten (premies ziektekostenverzekering, eigen risico en niet verzekerde kosten) en uitgaven voor hygiëne zijn in de onderzochte periode gestegen. Met name de premies ziektekostenverzekering vertonen een wat grillig verloop. De bestedingen aan ontwikkeling en ontspanning zijn als aandeel van het verbruik nauwelijks gestegen. Het aandeel van vakanties en weekendbesteding is van 1980 tot 1985 trendmatig gedaald. Na 1985 heeft dit zich weer hersteld door een toeneming van bestedingen aan buitenlandse vakanties. Ten opzichte van 1980 is in 1990 het roken als aandeel in het totale verbruik met ongeveer 30 procent afgenomen.

De ontwikkeling van bestedingen kan worden onderscheiden in een *prijs- en volumecomponent*. De prijsstijging van de bestedingscategorieën voeding en kleding is minder sterk geweest dan de gemiddelde prijsstijging. Bij een gelijkblijvend volume zal daardoor een stijging van de nominale waarde van de bestedingen aan voeding en kleding achter blijven bij die van de overige categorieën. Hierdoor wordt een deel van de eerder genoemde daling van de verbruiksaandelen voor voeding en kleding verklaard.

Tabel 2. Netto inkomen, verbruik en verbruiksaandelen in 1990 naar huishoudensgrootte

	Grootte huishouden (aantal personen)				Totaal
	1	2	3	4 of meer	
	1980=100				
Netto inkomen	123	132	132	127	121
Verbruik	127	132	130	122	119
<i>Verbruiksaandelen:</i>					
Voeding	94	89	89	88	88
Woning	106	102	105	109	107
Kleding en schoeisel	76	87	84	84	81
Medische kosten en hygiëne	100	104	117	113	109
Ontwikkeling en ontspanning	104	105	99	97	101
Verkeer en vervoer	99	108	105	103	104

Tabel 2 toont verschillen in ontwikkeling van het netto inkomen en verbruik

naar *grootte* van het huishouden. De nominale inkomensontwikkeling is bij twee- en driepersoonshuishoudens sterker geweest (32%) dan bij de vier- of meerpersoonshuishoudens (27%); de inkomensontwikkeling bij de eenpersoonshuishoudens is over de periode 1980-1990 het geringst, namelijk 23 procent (zie tabel 2). Om de verschillen in ontwikkeling van bestedingspatronen tussen huishoudens van verschillende grootte te kunnen beschrijven zijn in tabel 2 de verbruiksaandelen in 1990 uitgedrukt als indexcijfer ten opzichte van 1980. De ontwikkeling van de bestedingspatronen van de een- en tweepersoonshuishoudens wijkt enigermate af van die van de drie- of meerpersoonshuishoudens. Zo laten uitgaven die verband houden met noodzakelijke en niet-noodzakelijke goederen bij de een- en tweepersoonshuishoudens een andere ontwikkeling zien:

- het voedingsaandeel bij de eenpersoonshuishoudens is minder gedaald dan bij de overige huishoudens;
- het aandeel kleding en schoeisel is bij de eenpersoonshuishoudens meer en bij de tweepersoonshuishoudens minder gedaald dan bij de andere huishoudens;
- het aandeel van de uitgaven aan verkeer en vervoer is bij de eenpersoonshuishoudens iets gedaald; voor de tweepersoonshuishoudens is dit vergeleken met de overige meerpersoonshuishoudens veel meer gestegen;
- het aandeel ontwikkeling en ontspanning is bij de een- en tweepersoonshuishoudens tamelijk gestegen;
- de ontwikkeling van het aandeel medische kosten en hygiëne is bij de een- en tweepersoonshuishoudens duidelijk achtergebleven bij die van de overige huishoudens.

Bronnen

- CBS (1992). *Gebruikershandboek Budgetonderzoek 1988-1989*. Voorburg/Heerlen: CBS.
- CBS (1993a). *Budgetonderzoek 1980-1990: Bestedingspatronen in de jaren tachtig*. 's-Gravenhage: SDU Uitgeverij.
- CBS (1993b). *Appendix gebruikershandboek budgetonderzoek 1988-1989; Wijzigingen budgetonderzoeken 1990-1991*. Voorburg/Heerlen: CBS.
- Schiepers, J.M.P. (1988). 'Huishoudensequivalentiefactoren volgens de budgetverdelingsmethode'. *Supplement bij de sociaal-economische maandstatistiek*, 2, 28-36.
- Trimp, L. (1993). Inkomens van huishoudens, 1977-1990. *Sociaal-economische maandstatistiek*, 10, 16-18.

Sociale kerncijfers ^{a)}

	Basis c.q. eenheid	1970	1980	1985	1990	1991	1992
Demografie							
Bevolking per 31 december	1000	13119	14209	14529	15010	15129	15239
w.o.							
0-19 jaar	% van de bevolking	35,7	30,9	27,7	25,2	24,9	24,6
65 jaar of ouder		10,2	11,6	12,2	12,9	13,0	13,0
niet-Nederlanders		1,8	3,7	3,8	4,6	4,8	5,0
Levendgeborenen	per 1000 van de	18,3	12,8	12,3	13,2	13,2	13,0
Overledenen	gemiddelde bevolking	8,4	8,1	8,5	8,6	8,6	8,6
Totale bevolkingsgroei		12,4	8,3	5,2	7,9	7,9	7,2
Huwelijkssluitingen		9,5	6,4	5,7	6,4	6,3	6,2
Echtscheidingen		0,8	1,8	2,3	1,9	1,9	2,0
Huishoudens per 31 december	1000	3986	5006	5613	6096	6164	6267
w.o. éénpersoonshuishoudens		679	1085	1556	1796	1844	1913
Gemiddelde grootte van de huishoudens	1	3,21	2,78	2,54	2,41	2,40	2,38
Arbeid ^{b)}							
Beroepsbevolking 15-64 jaar	1000	4751	5375	5887	6992	7133	7254
Werkzame beroepsbevolking 15-64 jaar		4650	5038	5147	6356	6521	6655
w.v.							
mannen		3438	3525	3411	3951	4004	4056
vrouwen		1212	1513	1736	2405	2517	2599
Niet-werkzame beroepsbevolking							
15-64 jaar		101	337	740	636	612	599
w.v.							
mannen		85	164	419	298	295	296
vrouwen		16	173	321	338	317	303
Werkzame mannelijke beroepsbevolking	% van de mannelijke						
15-64 jaar	bevolking 15-64 jaar	83,1	75,1	68,3	75,6	76,0	76,5
Werkzame vrouwelijke beroepsbevolking	% van de vrouwelijke						
15-64 jaar	bevolking 15-64 jaar	29,7	33,0	35,6	47,4	49,3	50,6
Contractuele arbeidsduur (per jaar)	1990=100	.	.	.	100	99,8	99,7
Regelingslonen volwassen werknemers		.	.	.	100	103,6	107,9
(per uur)		.	.	.			

Economie

Koopkracht (statisch)	1980=100
w.v.	
werknemers bedrijfsleven	
ambtenaren	
gepensioneerden	
werklozen en overigen	
Consumptieve bestedingen (volume)	per hoofd van de
w.v.	bevolking, 1990=100
voedings- en genotmiddelen	
duurzame consumptiegoederen	
overige goederen en diensten	
Schulden uit hoofde van consumptief krediet (ultimo)	guldens per hoofd van de bevolking
Ontvangers van sociale zekerheidsuitkering (jaargemiddelden)	1000
werkloosheidsuitkering (exclusief Rww)	
arbeidsongeschiktheidsuitkering	
uitkering inzake vervroegde uittreding	
periodieke algemene bijstandsuitkering aan thuiswonenden jonger dan 65 jaar (exclusief Rww)	
Rijksgroepsregeling werkloze werknemers (Rww)	

Verkeer

Gemiddeld afgelegde afstand per persoon	km per dag
w.v.	
van en naar het werk	
zakelijk bezoek in de werksfeer	
overig (exclusief vakantie)	
Slachtoffers van verkeersongevallen	
doden	1
gewonden, opgenomen in een ziekenhuis	

.	100	87,9	97,5	96,9*	.
.	100	89,6	102,9	102,4*	.
.	100	84,7	93,4	91,9*	.
.	100	89,1	94,8	94,5*	.
.	100	87,5	90,9	90,4	.
.	.	.	100	102,2*	103,6*
.	.	.	100	99,5*	100,2*
.	.	.	100	101,9*	102,0*
.	.	.	100	103,4*	105,4*
172	882	768	1049	1136	1206*
45	156	282	222	240	277
205	640	755	862	891	907
	.	.	128	135	143
70	113	181	176	175	174
7	83	397	352	323	307
.	28,0	32,6	36,0	37,1	37,4
.	7,1	6,9	8,1	8,1	8,7
.	2,2	3,7	3,7	3,7	4,0
.	18,7	22,0	24,2	25,3	24,7
3181	1997	1438	1376	1281	1285
.	18621	14520	13652	12006	11654

Sociale kerncijfers (slot) ^{a)}

	Basis c.q. eenheid	1970	1980	1985	1990	1991	1992
Rechtsbescherming en veiligheid							
Slachtoffers van misdrijven (15 jaar of ouder)	1000	.	3632	4175 ⁸⁾	3955	.	4310
Door politie en Koninklijke Marechaussee geregistreeerde misdrijven		266	706	1094	1152	1177	1265 [*]
Opgehelderde misdrijven	% van de geregistreeerde misdrijven	41,1	29,8	24,0	22	20	19 [*]
Uitgaven overheid voor politie	guldens per hoofd van de bevolking	.	206	232	257	267	286 [*]
Cultuur en vrijetijdsbesteding							
Vakanties ^{c)}	per 1000 van de gemiddelde bevolking	569	836	877	1170	1196	1171
Bezoeken aan podiumkunsten in uitvoeringszalen		.	685	665	732	810 _*	790
Uitleningen door openbare bibliotheken		4503	11444	11877	12473	12488 [*]	.
Uitgaven overheid voor cultuur	guldens per hoofd van de bevolking	49	207	231	228 [*]	233 [*]	.
Uitgaven overheid voor recreatie		34	167	169	158 [*]	166 [*]	.
Onderwijs							
Deelname aan voltijdonderwijs	1000	3211	3512	3316	3117	3075	3079 [*]
Deelname 16-24-jarigen aan voltijdonderwijs	% van de bevolking 16-24 jaar	21,3	40,3	40,1	42,1	43,0 [*]	.
Uitstroom uit het voltijdonderwijs met tenminste diploma MAVO c.q. LBO	% van de uitstroom uit het voltijdonderwijs	71,8	83,8	88,3	87,6	86,7 [*]	.
Uitgaven overheid voor onderwijs	guldens per hoofd van de bevolking	655	1824	1905	2080	.	.

Gezondheid en maatschappelijk welzijn

Beleving algemene gezondheidstoestand	personen met de mening (zeer) goede gezondheid in % van de bevolking	.	80,2 ^{f)}	82,5	81,7	80,9	81,8
Contact met de huisarts	personen die de huisarts consulteerden in % van de bevolking	.	69,3 ^{f)}	71,9	75,4	75,5	75,4
Opnamen in het ziekenhuis	per 1000 van de gemiddelde bevolking	97	112	109	103	103	101
Kosten van de gezondheidszorg Uitgaven overheid voor maatschappelijk welzijn	guldens per hoofd van de bevolking	775 ^{d)}	1913	2311	2771	2977	3161*
		135 ^{e)}	219	453	403*	454*	.

Toelichting

. = gegeven (nog) niet beschikbaar

* = voorlopig cijfer

| = reeksbreuk

- a) Voor een toelichting op de in deze tabel opgenomen kerncijfers wordt verwezen naar de aflevering van "Mens en Maatschappij" van mei 1988, blz. 219-232. Daarnaast wordt gewezen op de mogelijkheid, dat reeds eerder gepubliceerde cijfers zijn bijgesteld op grond van meer actuele en definitieve informatie.
- b) De cijfers met betrekking tot de (werkzame en niet-werkzame) beroepsbevolking betreffen vóór 1990 standcijfers (voorjaar) op basis van de Arbeidskrachtentellingen en met ingang van 1990 jaargemiddelden op basis van de Enquête beroepsbevolking. Zie voor verdere toelichting o.m. de publikatie "Enquête Beroepsbevolking 1992", CBS, Voorburg/Heerlen, 1993. In de kolom 1970 zijn de gegevens over 1971 vermeld (volgens de definities van de Volkstelling 1971).
- c) In verband met een gewijzigde waarneming zijn de cijfers vanaf 1990 niet vergelijkbaar met voorgaande jaren.
- d) 1972.
- e) 1975.
- f) 1981.
- g) 1984.